

Türkiyat Araştırmalarında İnternet'ten Nasıl İstifade Edilebilir?

Fatma ACUN*

Bilgisayar ağlarının ağı anlamına gelen İnternet, dünyadaki büyük, küçük ağların birbirine bağlanmasından oluşmaktadır. 1960'lı yılların başında Amerikan Savunma Bakanlığı'nda askeri amaçla kullanılan ARPANET (Advanced Research Project Agency Net) adlı bilgisayar ağı İnternet'in başlangıcını teşkil etmektedir. Zaman içinde gelişerek ülkedeki üniversite, enstitü ve araştırma kurumlarının bilgisayarlarını da dahil eden ARPANET, bilim adamları arsında hızlı iletişim ve bilgi paylaşımını gerçekleştirmek üzere oluşturulmuştu. 1990'lı yıllara gelindiğinde, ARPANET yerini günümüzde kullandığımız İnternet'e bıraktı. İnternet, Türkiye'ye ODTÜ'nün çalışmalarıyla, 1993 yılında geldi. 1990'lı yıllardan itibaren ticari ve diğer tür amaçlar için de kullanılmaya başlanan İnternet, hızla gündelik hayatla bütünleşti. İnternet'e bağlı bilgisayarlar arasında her gün bilim, eğitim, ticaret, eğlence vs. gibi konularla ilgili belki binlerce kütüphanelik bilgi akışı gerçekleşmektedir. Gücü, kullanımı kolay programları ve düşük maliyeti sayesinde, iletişim kurma, bilgiye ulaşma ve yayma konularında herkese açık hale gelen İnternet, dünya çapında yaygınlaşarak, son yirmi yılın en yaygın kullanılan ve en hızlı gelişen teknolojisi oldu, bilgi toplumlarının simgesi haline geldi.

İnternet'in metin, ses ve görüntünün tek bir sistemle bütünleşik biçimde yayılması ve erişilmesine imkân vermesi, İnternet'te yayınlanan bilgi miktarında ve kullanıcı sayısında patlamaya yol açtı.¹ Bugün İnternet, 12 binden fazla bilgisayar ağını bünyesinde barındıran küresel iletişim aracı haline geldi.

Dünya İnternet İstatistikleri (Internet World Statistics) verilerine göre 2005 yılı sonu itibarıyla, dünyada 1 milyar 18 milyon İnternet kullanıcısı, 400 milyon civarında İnternet'e bağlı bilgisayar, 100 milyona yakın alan adı

* Doç Dr., Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü

¹ Ramazan Acun, "İnternet ve Telif Hakları", *Bilgi Dünyası* 1/1 (Nisan 2000), s.5-26.

ve ağ, 10 milyarı aşkın web sayfası bulunmaktadır. Türkiye'de ise 15 milyon İnternet kullanan insan, 700 bin civarında bilgisayar, 320 bin alan adı ve 1 milyon 850 bin hızlı İnternet (ADSL) kullanıcısı mevcuttur.

Dünyadaki 1 milyar 18 milyonun üzerindeki İnternet kullanıcısının % 35.7'si Asya'da, % 28.5'i Avrupa'da, % 22.2'si Kuzey Amerika'da bulunmaktadır. İnternet kullanıcılarının toplam nüfusa oranlanmasıyla ortaya çıkan erişim oranı ise, Kuzey Amerika için % 68.1, Avustralya için % 52.9, Avrupa için % 35.9, Latin Amerika için % 14.3, Asya için % 9.9, Afrika için % 2.5 dir. Dünyanın genel nüfusu içinde İnternet kullanım oranı % 15.7 dir (bu rakam dünya nüfusunun yaklaşık 1/6 sına tekabül etmektedir).

Ülke esasında, ABD 203.8 milyon İnternet kullanıcısıyla listenin başında gelmekte, onu 111 milyon kullanıcıyla Çin, 86.3 milyonla Japonya, 50.6 milyonla Hindistan ve 48.7 milyonla Almanya izlemektedir. Türkiye 10.2 milyon kullanıcıyla listenin 20. sırasında yer almaktadır. Erişim oranı bakımından ise, Türkiye % 13.7 ile dünya ortalamasının altında, Rusya (% 16.5), Meksika (% 16.2) ve Brezilya (%14.1) gibi ülkelere yakın bir yerdedir. ABD, Japonya, Güney Kore, Kanada ve İngiltere gibi ülkelere erişim oranı % 60'ın üzerindedir.²

İnternet'in geliştiği 1990'lı yıllar Türk dünyasının açılım dönemine rastlamıştır. Adriyatik'ten Çin Seddi'ne uzanan bir Türk dünyasından söz edilmeye başlandığı bu dönemde ve sonrasında, İnternet'in sağladığı imkanlardan yeterince istifade edebilmiş midir, edildiyse bu istifadenin derecesi ve mahiyeti nedir? Bu bildiride, araştırma ile sınırlı olmak kaydıyla bu sorulara cevap aranmaya çalışılacak ve bazı önerilerde bulunulacaktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Amerika'da ortaya çıktığı ilk dönemde, bilim insanları arasında hızlı iletişimi ve bilgi paylaşımını sağlama ve araştırma amaçlı olarak ortaya çıkan daha sonra, ticari ve diğer sektörlerle yaygınlaşan İnternet'in kullanımı, Türkiye için tam tersi bir çizgi takip etmiştir. Yani, önce ticaret, eğitim, eğlence vb. amaçlar için kullanılmış, bilimsel amaçlı kullanımı ardından gelmiştir. Bu da, tabii olarak, İnternet'in bilimsel amaçlı kullanımında tecrübesizlikle birlikte yetersizliği beraberinde getirmiştir.

İnternet'in yukarıda bahsedilen kapasitesi göz önüne alındığında, Türk dünyası ve Türkoloji ile ilgili araştırmalarda yeterince istifade edilip

edilmediği anlamlı bir soru haline gelmektedir. Bu maksatla, İnternet'te yaptığımız ufak bir taramanın sonuçları şöyledir. "Türk" kelimesi 11.200.000 defa geçerken, "American" kelimesi 2.380.000.000 defa, "English": 2.880.000.000 defa, "French" 943.000.000 defa geçmektedir. Bu ufak taramada görülen kayıt sıklığı bile, İnternet'in farklı ülkeler tarafından ne derece etkin kullanıldığına dair bir fikir vermektedir. Taramaya, devam ettiğimizde, "Türkoloji" kelimesinin 116.000; "Türklük" kelimesinin 191.000; "Türklük Bilgisi" kelimesinin 13.700 ve "Türklük Araştırmaları" kelimesinin 28 defa geçtiği görülür. Bu sonuçlar bir şey gösteriyorsa o da, Türkoloji ile ilgili araştırma kayıtlarının İnternet'teki görece azlığıdır. Kayıtları yakından incelediğimizde, bunların önemli bir kısmının Türk kültürü ve araştırmalarına hasredilmiş bağımsız siteler olmaktan ziyade, çeşitli metinlerde geçen kelimeler olduğu görülmüştür. Türkoloji ile ilgili, Türkiye adresli web sitelerinin çoğu, üniversitelerin bünyelerindeki Türkiyat Araştırmaları Merkezleri'nin tanıtımına yöneliktir.

Bu siteler arasında, 2002 yılında İnternet'e konulan, **Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Merkezi**'nin kapsamlı web sitesi kayda değerdir. Tanıtımın ötesinde, bilgi sunma amacına yönelik olarak tasarlanan sitede, Türkoloji çalışmaları (Çukurova araştırmaları, halk edebiyatı, eski Türk edebiyatı, Eski Türk dili, Yeni Türk dili, dilbilim vb) hakkında 1.000 civarında makale ve bildiri; çeşitli dergilerin dizinleri ve çeşitli konularda 20.000'i aşkın bibliyografya içeren veritabanları (Belleten Dizini, Türk Dili Dergisi Dizini, Dil Araştırmaları Kaynakçası, Halkbilim Araştırmaları Kaynakçası); sözlük (mitoloji sözlüğü), Bilgisayar terimleri karşılıklar kılavuzu, Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğü, TDK yayın kataloğu, haberler faaliyetler, Türkologlar yer almaktadır. Sürekli güncellenen, Türkiye adresli, bilgi kaynaklı bu site, "Türkoloji" sözcüğü için Google'da ilk sırada çıkan, en sık ziyaret edilen sitedir.³

Türkoloji araştırmalarına kaynaklık edecek web sitelerinin sayıca azlığına ve konu bakımından sınırlılığına dikkat çekmek gerekiyor. Alanla ilgili temel kaynakların, sözlüklerin, tasnifli bibliyografyaların İnternet

² İstatistikler takip eden İnternet adresinden alınmıştır:
<http://www.milliyet.com.tr/2006/04/17/yazar/ulagay.html>

³ Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırmaları Merkezi'nin tanıtımı hakkında bkz. Erman Artun, "Günümüz İnternet Ortamında Türkoloji Araştırma Merkezleri web sitelerinin Türk Kültürünün tanıtımına katkıları". Bu makaleye takip eden İnternet adresinden ulaşılabilir:
http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/artun_internet.pdf.

ortamında araştırmacılara ve ilgililere sunulması ve güncel tutulmasının araştırmalara sağlayacağı fayda aşıkardır.⁴

Bilgi sunma ve bilgi alışverişi sağlama amacıyla tasarlanan forumlar mevcuttur. Türk tarihi ve kültürünü konu alan **Türklük Araştırmaları Forumu** (<http://turkoloji.forump.org>), henüz çok yenidir, 5 Mart 2006'da yayına konulmuştur. Sitede güncel konular (Türkiye gündemi, Türk dünyasındaki gelişmeler, dünyadaki gelişmeler, haberler), Jeopolitik (Türkiye Türk dünyası), Türk Dünyası ve Komşuları, Dilbilim (dilbilim araştırmaları; dil sorunları, çağdaş Türk lehçeleri, Türk dili (eski Türk dili, yeni, Türk dili), Türk tarihi, Türk edebiyatı, Türk halk bilimi, Türk dünyası, Türk kültürü, Türk devlet geleneği, Türk düşün hayatı, Türklerde sosyal ve iktisadi hayat, Türk Hukuku, Türk sanatı, Türkologlar (hizmet edenler ve yaşayanlar, bu kısım aktif henüz değil), filimler, yayınlar, kaynak eserler (bu kısım Türk kültür kaynakları ile ilgili çok az yazı var) yer almaktadır. Bu konular ve alt konular, site üyelerin gönderdiği yazılarla beslenmektedir. Kayıtlı 126 üyesi vardır ve toplam 357 mesaj gönderilmiş. Aktif üye sayısı az olmakla birlikte, gelişmeye açık, Türkologlar arasında haberleşme ve bilgi alışverişi imkanı sağlayan bir sitedir.

Türk dünyası ile ilgili aktüel konularda sürekli güncellenen bilginin mevcut olduğu bir başka site **Türkistan forumudur** (<http://www.forum.uz>). Haberler, TV dizileri hakkında yorumlar, güncel konular yer almaktadır.

İnternet'teki diğer bir grup site, Haber gruplarıdır. Bunlar ilgili devlet hakkında haberlerin yer aldığı sitelerdir, Kazaklist, KırgızL, Uygur-L Habarlar-L Centralasia-L, Türkistan-N gibi.

Türkoloji araştırmalarında İnternet'ten en fazla istifade edilecek konu e-dergiler olmasına rağmen, en az kayıt bu konudur. Hatta, taramalarda yalnızca bir adet e-dergiye rastlanmıştır.

A.Ü. DTCF, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü tarafından yayınlanan **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, üç yıldır yayınlanmaktadır. 1998'de Çukurova üniversitesi tarafından İnternet'te yayınlanan ve bütün Türkologları sanal dünyada buluşturmayı hedefleyen **Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Haziran 2004'de yayından kaldırılmıştır.

⁴ Türkiye dışındaki Türk devletleri ile ilgili İnternet'teki sayfalar hakkında bilgi için bkz. Şükrü Haluk Akahın, "İnternetteki Türkoloji Dünyası". Bu makaleye takip eden İnternet adresinden ulaşılabilir: <http://www.tdk.gov.tr/Hall.html>.

E-dergilerin yanı sıra, pek çok derginin İnternet'te sayfası ve tanıtımı mevcuttur. Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve edebiyatı Bölümü tarafından 2000 yılında yayına başlayan ve yılda iki kez yayınlanan **Türkbilg**'in sayfasında derginin tanıtımı ve makale özetleri mevcuttur. Türkçe-İngilizce-Rusça Aylık Neşriyat Haberleri Dergisi (<http://www.bulak.com.tr>) olan ve Türkoloji, beşeri ve sosyal bilimler, kültür ve sanat konularında yeni yayınları tanıtmak maksadıyla yayınlanan **Türklük Bilgisi**, tanınmış yazarların edebi yazıları, tez listeleri, Türkologların biyografileri, toplantı haberleri ve haberleşme sayfaları ile Türkoloji çalışmalarının başvuru kaynağı niteliğindedir.

Yukarıda örnekleri sunulan web sitelerinin, İnternette mevcut sitelerin tamamını kapsamadığı yalnızca kabaca bir tasnifleme olduğu ve her türden bir kaç örnek verildiğini öncelikle söylemeliyiz. Diğer yandan, Türk kültürü ile ilgili belli kelimeler, örneğin Dede Korkut, tarandığında 473 bin kayıt, "Karacaoğlan" tarandığında 126 bin kayıt karşımıza çıkmaktadır.

Sayıları yüzbinlerle ifade edilen Türkoloji ile ilgili kayıtlara ve web sitelerine ulaşmak bir yana, bu sitelerin içinde ne olduğunu belirlemek ve tasniflemek başlı başına bir problemdir. Bu durumda, İnternet'in bilgiye ulaşmada sağladığı kolaylık, sunulan bilginin düzensizliği karşısında adeta kullanışsız hale gelmekte, çeşitli sitelerde yer alan dağınık haldeki bilgiye, ilgili bağlantılar kurulamadığı için, uzmanların bile ulaşması mümkün olmamaktadır. Nitekim bildiri hazırlama esnasında, üç tam gün boyunca İnternet taraması yapmış olmama rağmen, neticede Türkoloji çalışmaları ile ilgili sistematik bilgiye ulaşamamış olmamı, İnternet ortamında sunulan bilginin dağınık olmasından kaynaklandığını söyleyebilirim.

İnternet'e konulan bilgi çoğaldıkça, bunları gruplayan, hangi bilgiye nasıl ulaşacağı konusunda araştırmacıya yol gösteren, rehber niteliğindeki web sitelerine ihtiyaç duyulmaktadır. **Ağ Bilgi Merkezi** veya **İnternet Kaynağı** adıyla anılan bu tür siteler, belli sahaya ilgili, İnternet'teki bütün sitelere bağlantı kurmakta ve bu bağlantıları belli kategoriler altında araştırmacıya sunmaktadır. Bu suretle, konunun uzmanı olsun veya olmasın bir şahsın, örneğin Türkoloji ile ilgili, İnternet'te ne tür bilgi kategorilerinin yer aldığını bulması ve ilgili kategoriye gittiğinde, bu bilgi kategorilerini içeren sitelere ulaşması çok kolay olmaktadır. İnternet taramaları esnasında, bilgi yığınları arasında adeta kaybolduğum sırada rastladığım bu türden bir

web sitesinin, Türkiye'deki Türkoloji ile ilgili web sitelerine ulaşımı kolaylaştırması için örnek olması maksadıyla tafsilatlı biçimde vermeyi uygun buldum.

Bahsettiğim site Colombia Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi tarafından tasarlanmıştır. Tam adı **Ortadoğu Araştırmaları İnternet Kaynakları** (Middle East Studies Internet Resources: <http://www.columbia.edu/cu/lweb/indiv/mideast/cuvlm/>)'dir (bkz. EK 1). Siteyi tasarlayanlar amaçlarını, İnternet'te mevcut, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ile ilgili elektronik bibliyografik kaynakları ve araştırma materyallerini derleyerek bir araya getirme şeklinde belirlemiştir. Ortadoğu ile ilgili elektronik kaynaklar, bölgelere, ülkeye ve konuya göre gruplandırılmıştır. Derlenen bütün material, yazarlar, bilgi türleri ve konu ön planda tutularak, alt gruplar halinde ve araştırma amacı ön planda tutularak düzenlenmiştir. Bu sitede neler mevcuttur? Öncelikle, Ortadoğu ile ilgili koleksiyonları bulunan dünyanın önemli kütüphanelerinin katalogları ve bunlara bağlantılar vardır. . Colombia Üniversitesi kütüphanesi ve dünyadaki diğer araştırma merkezlerinin bibliyografyaları, Ortadoğu üzerine ihtisaslaşmış elektronik dergi ve haber arşivleri, elektronik sanat müzeleri, Ortadoğu tarihi ve modern kültürüyle ilgili metinler, görüntü ve sesli materyaller, akademik kuruluşlara ilişkin bilgi ve bağlantılar ve Ortadoğu uzmanları rehberi mevcuttur. Bunlardan bazılarını açarsak, son bahsettiğim rehberde, tüm dünyada Ortadoğu araştırmalarına bir şekilde katılmış olan kişilerin isimleri, temas adresleri ve araştırma alanlarına dair özet bilgi bir araya getirilmiştir. Bibliyografya kategorisi konulara göre düzenlenmiştir örneğin, Arap ve Türk müziği bibliyografyası, Türk-İsrail ilişkileri bibliyografyası gibi bibliyografyalar mevcuttur.

Berzeri türden bir site de, Texas Üniversitesi, Ortadoğu araştırmaları merkezi tarafından 1994 yılında hazırlanmış olan **Ortadoğu Ağ Bilgi Merkezi** (Middle East Network Information Center, MENIC: <http://inic.utexas.edu/menic.html>)'dir (bkz. EK 2). Ortadoğu araştırmalarına ilişkin bilgi veren web siteleri ve online veritabanlarına bağlantıların bir araya getirildiği sanal bağlantı sitesidir. İnternet'te, Ortadoğu ile ilgili en kapsamlı, kullanımı kolay, on-line kaynak rehberidir.

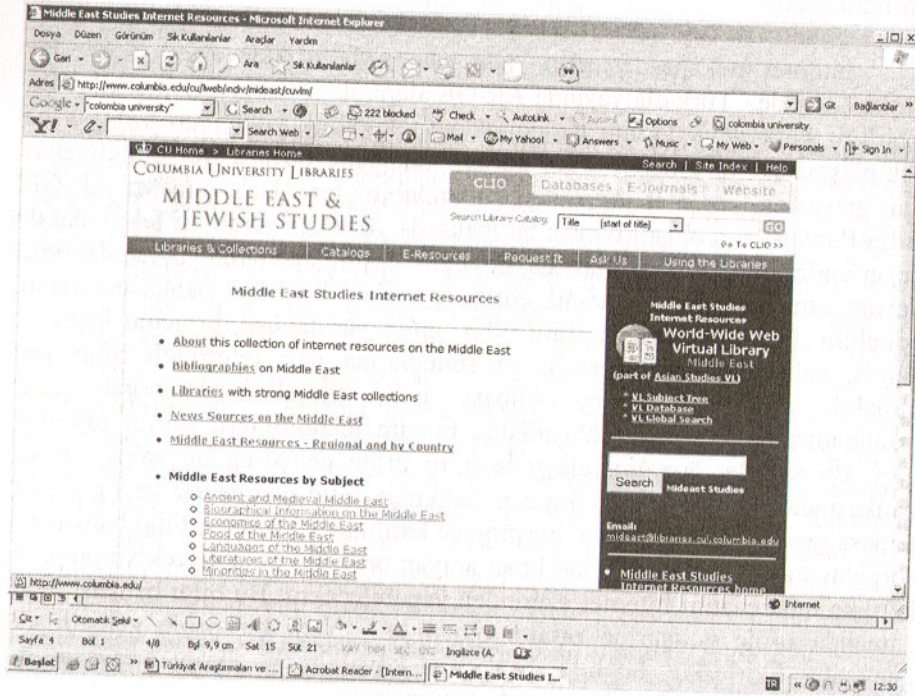
Yukarıda özetle tasvir edilen rehber sitelerin benzerlerinin, Türkoloji ve Türk dünyası ile ilgili biçimde düzenlenmesi için gereken sanırım, yalnızca, insiyatifi ele almaktır. Üniversitelerin bünyesinde yer alan

Türkoloji Araştırma Merkezleri, bu işi üstlenecek en uygun kurumlar olarak görünmektedir.

İnternet'in kapasitesinden tam manasıyla istifade etmek üzere bir başka öneri de, Türk dünyasında AR-GE alanında işbirliği yapılmasıdır. Bu işbirliği, Türk devletlerinin ekonomik ve teknolojik yönlerden birbirlerine yakınlaşmaları ve giderek artan küresel rekabette birlikte var olabilmeleri için gereklidir. İnternet üzerinden kullanılabilir bir "Türk dünyası AR-GE Bilgi Bankası"nın oluşturulması bu maksada yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Türk dünyası ile ilgili çeşitli alanlarda, tamamlanmış, devam etmekte olan ve teklif edilen projeler, bu bilgi bankasına dahil edilebilir. Her bir proje ile ilgili bilgi, proje yürütücüsü, projenin konusu, süresi, çalışanları, mali profili ve sonuçlarına dair teferruatlı bilgi yer almalıdır. Erişimin kolay olması için, projeler alanlarına göre gruplandırılmalıdır, tıp, mühendislik, bilişim teknolojileri, sosyal bilimler gibi. Bu suretle, örneğin, ulaşım ile ilgili proje geliştiren bir şahıs, bilgi bankasından konuyla ilgili projeler hakkında bilgi alabilecek ve ilgililerle temasa geçebilecek. Veya, bir projeye katılmak isteyenler, bilgi bankasını sorgulayarak, ilgili alanda katılımcı arayan projeleri bulabilecek ve projeye katılma müracaatını İnternet üzerinden yapabilecektir. Bu bilgi bankası aynı zamanda proje geliştirme ortamı olmalıdır. Yeni bir proje geliştirmek isteyenler fikirlerini bu bilgi bankasına koyabilmeli, fikrini ortaya attığı proje için mali kaynak, çalışan vs. bulabilmelidir.

Ülkelerin ekonomilerinin gelişmesi, günümüzde bilim ve teknolojinin gelişmesine, bunu da gelişmesi AR-GE faaliyetlerine bağlıdır. Ülkelerin ekonomik, siyasi ve kültürel yönlerden, giderek bağımsız değil, tam aksine, birbirine bağımlı hale geldiği günümüz dünyasında, işbirliğine yönelik girişimlerin oluşturulması büyük önek taşımaktadır. Kolay ulaşımı, düşük maliyeti, ve mekan kavramını adeta ortadan kaldırmasıyla İnternet bu tür girişimlerin oluşturulması için en uygun ortam olarak görünmektedir.

EK 1

EK 2

